

KAIJA SAARIAHO WITHIN THE FRAMEWORK OF SPECTRAL MUSIC

Ezgi Yürümez¹

Abstract

Finnish composer Kaija Saariaho's interaction with spectral music and its reflection in her musical language has had a remarkable impact on the music world. Saariaho has been strongly influenced by the work of Tristan Murail and Gérard Grisey, and this interaction has reshaped her understanding of sound, texture and form. She has shown a great interest in the spectrum of timbre and sound that is the focus of the spectral music movement. This process created an evolution in her musical language and enabled her to develop a unique understanding of sound. The development of form and musical structure in Saariaho's music is not only a result of the transformation of sound material, but also a reflection of a deep state of movement and understanding of the nature of sound.

Although spectral techniques have shaped Saariaho's music, her compositions are characterised by a more intuitive and poetic approach. Her images of nature, her extensive use of light and spatial relationships, her organic links with the human voice, and all inspirations from mythology are unique aspects that distinguish her from other spectral composers. Saariaho's approach, fuelled by spectral music with periodic distinctiveness, has differentiated her musical understanding and enabled him to carve out a distinctive place in the contemporary music scene. The research will analyse how Saariaho adopted spectral elements, the effects of musical interaction with this approach on her compositional language, and how these effects are reflected in her works.

Keywords: Spectral Music, Kaija Saariaho, Contemporary Music, Timbre

SPEKTRAL MÜZİK ÇERÇEVESİNDE KAIJA SAARIAHO²

Özet

Fin besteci Kaija Saariaho'nun spektral müzikle olan etkileşimi ve bu ilişkinin onun müzikal dilindeki yansımaları müzik dünyasında dikkate değer bir etki yaratmıştır. Saariaho, Tristan Murail ve Gérard Grisey'in eserlerinden güçlü bir şekilde etkilenmiş ve bu etkileşim, onun ses, doku ve form anlayışını yeniden şekillendirmiştir. Spektral müzik akımının odaklandığı tını ve ses spektrumlarına büyük bir ilgi göstermiştir. Bu süreç, onun müzikal dilinde adeta bir evrim yaratmış, kendine özgü bir ses anlayışı geliştirmesine olanak sağlamıştır. Saariaho'nun müziğinde formun ve müzikal yapının evrimi yalnızca ses materyalinin dönüşümünün bir sonucu değil, aynı zamanda sesin özünü ilgili derin bir devinim hali ve bu anlayışının yansıması şeklinde olmuştur.

Her ne kadar spektral teknikler Saariaho'nun müziğine yön vermiş olsa da onun kompozisyonlarında daha sezgisel ve şiirsel bir yaklaşım göze çarpmaktadır. Doğa imgeleri, çokça kullandığı ışık ve mekân ilişkileri devamında insan sesiyle organik bağları ve mitolojiye ait tüm ilhamları, onun diğer spektral bestecilerden ayrılan özgün yönlerini oluşturmuştur. Saariaho'nun dönemsel belirginliğe sahip spektral müzikten beslenen bu yaklaşımı, onun müzikal anlayışını farklılaştırmış ve çağdaş müzik sahnesinde ayırt edici bir yer edinmesini sağlamıştır. Araştırma kapsamında, Saariaho'nun spektral öğeleri nasıl benimsediği, bu yaklaşımla ilerleyen müzikal etkileşimin bestecilik dili üzerindeki etkileri ve bu etkilerin eserlerinde nasıl biçimlendiği incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spektral Müzik, Kaija Saariaho, Çağdaş Müzik, Tını

1. Giriş

¹ Sorumlu Yazar: e-posta: missviolinist@outlook.com, DOI: 10.22252/ijca.1690887

² Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'nın (YÖK) 10648471 no'lu 2024 yılında yayınlanan ve danışmanı Doç. Halil Eren Tuncer olan Dr. Öğr. Üyesi Ezgi Yürümez'e ait Sanatta Yeterlik Tezinden üretilmiştir.

20.yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan spektral müzik anlayışı, sesin fiziksel ve akustik boyutlarına odaklanan yenilikçi bir estetik tarz olarak çağdaş müzik alanında önemli bir kırılma yaratmıştır. Spektral yaklaşım, sadece bir teknik değil, aynı zamanda sesin özüne, doğasına yönelik bir bakış açısı sunmuş, bestecilerin sesin iç yapısını analiz ederek yeni bir anlayış geliştirmelerine olanak tanımıştır. Bu bağlamda, Fin besteci Kaija Saariaho'nun da spektral müzikle kurduğu ilişki, onun müzikal yaşamında önemli bir dönüm noktasını temsil etmiştir. IRCAM'daki ¹ çalışmaları sırasında Tristan Murail ve Gérard Grisey gibi bestecilerin eserleriyle tanışan Saariaho, bu etkileşim doğrultusunda kendi müzikal dilini biçimlendirmeye başlamıştır.

Tını ve sesin özünün zamansal dönüşümüyle ilgilenen spektral anlayış Saariaho'nun müziğinde yalnızca bir teknik araç değil, aynı zamanda ifade aracı haline gelmiş; Saariaho, bu doğrultuda geleneksel müzikal anlayışını sorgulayarak, ses dokusunu ve tınıyı müzikal ifadesinin merkezine yerleştirmiştir. Besteci, akımın kendi üzerindeki etkisini şu şekilde aktarmıştır; "İlk defa Tristan Murail'in ve Gérard Grisey'in müziğini duyduğumda.... Bu harikaydı! Üzerimdeki etkisini asla unutmuyacağım. Onların müziği İskandinav'da çalınmıyordu ve hatta kaydedilmiş bile değildi, bir kayıt vardı ama bize ulaşmamıştı. Çok taze geldi, inanılmazdı. Biz post-serial eğitimi almıştık, neredeyse orkestral bir bağlamda oktavlar bile yasaktı ve Grisey ve Murail'in müziği sadece çok iyi geldi" (Howell, Hargreaves ve Rofe 2011: 8).

Bestecinin spektral müzik akımından etkilendiği açıkça görülmektedir. Spektral müzikle ilişkilendirilen besteciler, serializmin katı kurallarına dayanan yaklaşımlardan uzak durarak, müziğe özgür bir perspektifle yaklaşmayı amaçlamışlardır. Saariaho' da bu düşünceye yakın durmaktadır; çünkü o, post-serial dönemde ortaya çıkan giderek artan yapısal karmaşıklığın ikna edici olmadığını (Saariaho,1987) düşünmüş bunun sonucunda gösterdiği tutum, onun daha doğal ses süreçlerine ve tınıya odaklanan spektral yaklaşıma yönelmesini beraberinde getirmiştir.

2.Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın birincil amacı Fin besteci Kaija Saariaho'nun spektral müzikle kurduğu ilişkiyi irdeleyerek, bu ilişkinin onun bestecilik yaklaşımına nasıl yansıdığını genel hatlarıyla ortaya koymaktır. İkincil amacı ise Saariaho'nun genç müzisyen ve araştırmacılar tarafından daha yakından tanınmasına katkı sağlamak ve bu doğrultuda ilgiyi artırmaktır.

2.1.Yöntem

Nitel araştırma tekniklerinin kullanıldığı bu çalışmada, veri toplama sürecinde bestecinin eserleri konunun genel hatları çerçevesinde analiz edilmiş, yazılı kaynaklar arasında kitaplar, tezler, bilimsel makaleler ve çeşitli görsel materyallerden oluşan notalar ve bestecinin eser notları incelenmiştir. Bunun yanı sıra, bestecinin kendisine ait makaleler ile kendisiyle yapılan röportajlar da çalışmanın başlıca başvuru kaynakları arasında değerlendirilmiştir.

3.Spektral Müzik

Spektral müzik, 1970'lerin sonlarından itibaren etkili olmaya başlayan bir akımdır. Fransız besteciler Gérard Grisey ve Tristan Murail, spektral müziğin öncü isimleri olarak kabul edilir. Bu akım, seslerin özünü, frekansını yani spektrumunu² vurgulama ve öne çıkarma fikrine dayanır. Ses, farklı frekanslarda titreşen bir dalga formunda yayılır. Bu dalga formunda farklı frekanslardaki bileşenler vardır. Spektral müzik bu bileşenleri inceler ve müziğin temel yapı taşları olarak kullanır.

Spektral müzik terimi, 1979 yılında Fransız besteci Hugues Dufourt tarafından bir makalede ortaya atılmıştır, ancak bu terimi ortaya koyan kişi Dufourt olmasına rağmen, en temel ve açıklayıcı tanımı yapan kişi Tristan Murail olmuştur. Murail'e göre spektral müzik, yeni teknikler bütününden ziyade bir besteleme yaklaşımıdır. Bu nedenle spektral müzik, farklı üslup ve yapıdaki eserleri kapsayabilir. Spektral besteciler arasında ortak olan bir diğer anlayış ise sesin ve müziğin zaman içinde değiştiğidir. Ortaya çıkan sesler ve tınlar, zaman içinde şekillendirilerek belirli müzikal etkiler yaratabilir. Bu doğrultuda kullanılan ses işleme teknikleri, yalnızca temel ses hedeflerine ulaşmak için birer araçtır. Spektral müzik, müziksel düşünme biçiminde bir değişimi temsil eder

¹ Institut de Recherche et Coordination Acoustique/Musique

² Bir olgunun, ışığın veya sesin analitik ve görsel temsili.

ve geleneksel melodi, armoni ve kontrpuan gibi kategorilere dayalı bir anlayışa karşılık gelmez (Akt. Barış, 2022).

Spektral müzik üzerine kapsamlı çalışmalardan birisi olan Prof. Ali Ahmet Altınel'in 2012 tarihli tez çalışmasında spektral müzik akımı hakkında detaylandırılmış yorumları yer almaktadır;

1970'lerden itibaren Avrupa çağdaş müziğinde bir grup bestecinin müziklerinde ses ve tını kavramlarının öne çıktığı, eşit aralıklı ses sisteminin yerini mikrotınların aldığı, alışılmış ezgi ve nabız kavramlarının değiştiği ve müzikal akışın 20. yüzyılda daha önce rastlanmayan bir şekilde yavaşladığı, özellikle çalgısal müzikte daha önce görülmemiş tını arayışlarının ortaya çıktığı görülür. 1950'lerin diziselliğinden, minimalizmden sonraki en büyük kopuş olarak kabul edilen, Hugues Dufourt'un 1979'da yazdığı ünlü makaleden sonra adına spektral müzik denecek olan bu akım 1970'lerin ikinci yarısında Fransa'da, aralarında Gérard Grisey (1946-1998), Tristan Murail (1947), Hugues Dufourt (1943), Michaël Lévinas (1949) gibi isimlerin olduğu, 1968 kültürel devriminin yarattığı sosyal ve zihinsel dönüşümün etkisindeki bir grup bestecinin yapıtları ve söylemleriyle ortaya çıkar ve 1970'lerden bu yana birçok kuşaktan besteciye derinden etkiler (Altınel, 2012: 1).

Dündar (2007) yazdığı tezde spektral müzik akımı hakkında şu açıklamaları kaleme almıştır; "...ağırlıklı olarak sesin fizik doğasından yola çıkarak geliştirdikleri bir araştırmanın belirginleştirdiği özel bir bestecilik anlayışının, yani besteleme tekniklerine ilişkin yeni bir öneriler dizgesinin ve bu önerilerin sunduğu olasılık ve olanaklarla yaratılmış müziğin adıdır." (Dündar, 2007: 16).

Anderson'a (2001) göre ise 1970'lerden beri temel olarak Avrupa'da bestelenen, sesin kendi akustik özelliklerini kompozisyon materyali olarak kullanan müziğe verilen isim olarak tanımlanmaktadır. Müziği ve tekniklerini müziğin temelindeki ses spektrumlarına vurgu yapan tarzın form ve müzikal zaman alanlarında da önemli etkileri olduğunu belirtmiştir.

4.Kaija Saariaho

Kaija Saariaho, çağdaş müzik dünyasında önde gelen bir Fin sanatçıdır. (14 Ekim 1952 - 2 Haziran 2023) Saariaho, Helsinki Üniversitesi Konservatuvarı ve Sibelius Akademisi'nde müzik eğitimi almış, ardından 1976-1981 yılları arasında Freiburg Müzik Yüksek Okulu'nda Brian Ferneyhough ve Klaus Huber gibi tanınmış bestecilerle çalışmıştır. Kaija Saariaho eğitim süreci boyunca farklı enstrümanlar çalmış, müzikoloji ve grafik çalışmalardan kompozisyon öğrenimine kadar çeşitli disiplinlerdeki deneyimlerini bir araya getirmiştir. İlk olarak Sibelius Akademisi'ne kabul edilerek burada Paavo Heininen ile çalışmıştır (Korhonen, 2007: 178). Öğrenimine devam ederken Paavo Heininen'in derslerinde ileride benzer müzikal yönler izleyecek bestecilerle önemli dostluklar kurmuştur. Bu besteciler arasında en önde Magnus Lindberg ve Esa-Pekka Salonen yer almaktadır (Lambright, 2008: 9-10). Besteci bu isimlerle birlikte ilerleyen zamanlarda Fin müziğinde muhafazakâr eğilimlere karşı olan bir topluluğu kurarak adına Korvat Auki! (Kulaklar Açık) adını vermişlerdir.

Saariaho'nun bestecilik yaşamında önemli bir diğer dönüm noktası, 1982 yılında Paris'e taşınarak IRCAM'da çalışmaya başlamasıdır (Zerbinatti, 2015: 21). IRCAM, çağdaş müziğin araştırılması ve geliştirilmesi için önemli bir merkez olarak kabul edilmektedir. Saariaho, IRCAM'da çalıştığı yıllar boyunca yeni müzikal tekniklerin ve deneysel kompozisyon süreçlerinde önemli gelişmeler yaşamıştır. Saariaho'nun müziği, saf ses ile gürültü arasındaki gerilimi, *armonik* seslerin kullanımı ve sesin zaman içindeki dönüşümlerini keşfetmek için çeşitli teknikler kullanır. Bu yaklaşım, çalışma arkadaşı cellist Anssi Karttunen tarafından da vurgulanmaktadır. Karttunen, Saariaho'nun müziğinin gürültü ile güzelliğin buluştuğu ve sıra dışı tınların keşfedildiği bir evren oluşturduğunu ifade eder. Gürültü, müziğin akışına eşit ve bağımsız bir unsurla dahil edildiğinde, sesin geleneksel estetiği genişler ve dinleyicinin kulakları gürültünün benzersiz güzelliğine açılır. Karttunen'e (2001) göre, "Saariaho çellodan ve diğer enstrümanlardan önce kabul edilmemiş sesleri çıkarak dinleyicileri şaşırtır ve belirli ses algılarını dönüştürür. Onun müziği, her şeyde güzelliği arayan bir yaklaşımla doludur" (Akt. Moisala, 2009: 75-76).

Saariaho'nun ses anlayışı üzerine bir röportajında kullandığı ifadeler bize müzikal yaklaşımını daha iyi kavrama fırsatı sunmaktadır; ses/gürültü eksenini, soyut ve atonal bir anlamda uyumluluk/uyumsuzluk kavramıyla yer değiştirebilir. Dolayısıyla kaba, gürültülü bir doku uyumsuzluğa paralel olurken, pürüzsüz, net bir doku uyumluluğa karşılık gelir. (Akt. Sivuoja-Gunaratnam, 2005: 50)

Saariaho'nun müzikal dağarcığı hem solo enstrümanlara hem de orkestraya yönelik birçok önemli eser içermektedir. *Verblendungen* (1984), *Lichtbogen* (1986), *Petals* (1988), *Graal Théâtre* keman konçertosu (1994)

gibi eserleri büyük beğeni ve ilgi toplamıştır. Sanatçı, ayrıca çağdaş opera sahnesinde de önemli bir yere sahiptir ve *L'amour de Loin* (2000) operası ile büyük başarı elde etmiştir.

5.Kaija Saariaho'nun Spektral Müzikle Etkileşimi

Saariaho, spektral müzik akımından etkilenen isimlerden biri olarak eğitim süreci ve müzikal kimliğinin gelişimi esnasında İskandinav geleneksel ekol, serializm ve elektronik müzik akımlarından etkilenmiştir. Bu etkileşimler doğrultusunda doku anlayışı ve değişimi, eserlerinde kronolojik olarak gözlemlenebilmektedir.

Howell, Hargreaves ve Rofe'nin (2011) Kaija Saariaho: Visions, Narratives, Dialogues isimli kitabında belirttikleri üzere Saariaho spektral ekolün ruhuna uygun olarak, Saariaho'nun müziği ses ve ses renklerini armoninin kaynağı, orkestrasyonun özü ve müzikal yapı olarak yüceltmektedir. Saariaho'nun Orta Avrupa avangardında bir geçmişi vardır ve ilk kompozisyonlarında serializmin etkisi, müzikal malzemeyi düzenleme biçiminde görülebilir, şeklinde yorumlamışlardır.

Preludi-Tunnustus-Postludi (1980), Kaija Saariaho'nun spektral müzikle tanışmasından önce, hocası Paavo Heininen'in yönlendirmesiyle oluşturduğu ve post-serial çerçevesinde yapısal araştırmalarına dayanan erken dönem bestecilik örneklerindendir. Saariaho'nun müziği, yalnızca teknik tercihlerle değil, kendine özgü bir estetik yaklaşımla da şekillenir. Besteci, sanatsal pratiğini açıklarken geleneksel müzik terimlerinin ötesine geçerek, kişisel bir dil ve kavramsal çerçeve kurar. Müziğine dair yaptığı yorumlarda, kendi ifadesiyle, yaratım sürecinin rasyonel analizle tam anlamıyla açıklanamayacak ölçüde çok katmanlı ve sezgisel bir senteze dayandığını vurgular: "Her zaman müziğim için tek mümkün estetiğe sahip olduğumu ve müziğimin sadece bir şekilde var olabileceğini düşünüyorum, ki bu da analiz edemeyeceğim kadar çok şeyin sentezi" (Beyer, 2000:304).

Saariaho'nun eserlerinin birçoğu yeni teknolojinin olanaklarından yararlanmıştır. IRCAM bünyesindeki çalışmaları esnasında birçok bilgisayar programı kullanarak fizik ve akustik hakkında bilgi edinmiştir. Kullanılan programlar arasında CHANT, AudioSculpt, Pathwork, Max, OpenMusic ve Modalys yer almaktadır. Örneğin, eserlerinde elektronik, bant ve bilgisayar destekli kompozisyon kullanmış ve 1980'lerde yeni eserleri düzenli bir ritmik ilerleyişler olmadan kademeli geçişlerde evrimleşen tını üzerine odaklanmaya başlamıştır (Akt. Prickett: 2017: 12). Bestecinin elektroakustik ve teknolojik metotları kullanmasına ilişkin olarak Şekil 1' de keman ve elektronikler için bestelediği Frises eseri örnek olarak yer almaktadır.

Şekil1: Frises (Kaynak: Chester Music,2014)

2

pour Richard Schmoucler
FRISES
for violin and electronics
I. Frise jaune
Kaija Saariaho

Libero, espressivo ♩ = c.54
sempre legatissimo

Violin

Electronics

①

② Cloud of chimes, layers of ostinatos, "carillons"

N. → S.P.

S.P. → N.

S.P. → N.

N. → S.P.

mp

(IV)

mf

p

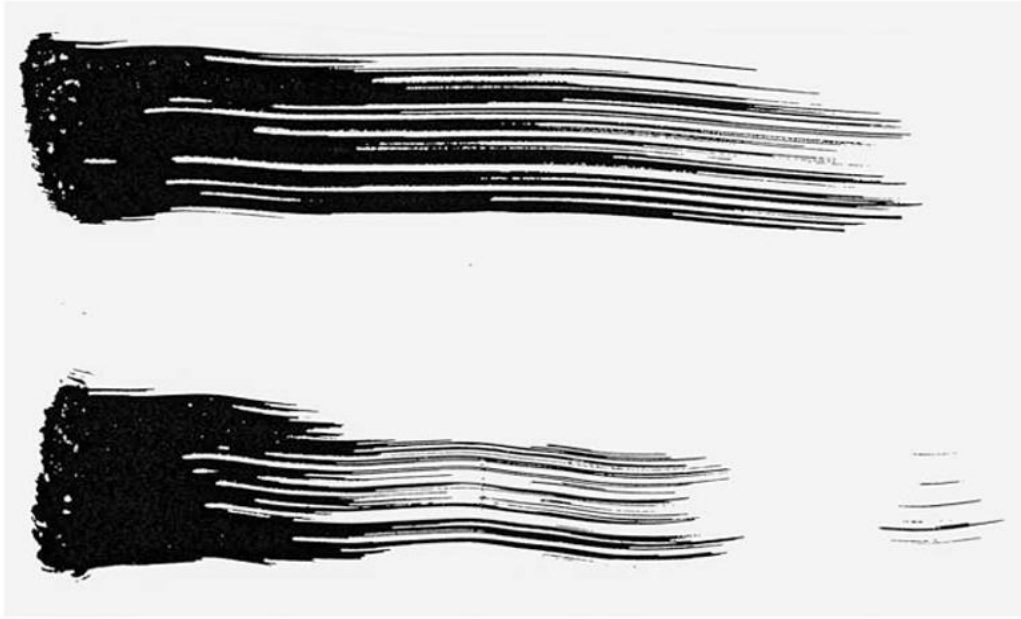
Kaija Saariaho, müzikal dilini geliştirirken enstrümantal ve elektroakustik metodolojiler arasında özgün bir denge kurmuştur. Saariaho'nun eserlerinin hangi müzik türlerini keşfettiğine bağlı olarak, elektroakustik geleneğin yazma tarzı üzerindeki zengin etkisini yansıtan spektral dönüşümüne odaklandığı belirtilmektedir (O'Callaghan ve Eigenfeldt 2010: 1). Kaija Saariaho'nun IRCAM'daki çalışmaları sırasında geliştirdiği *Vers le blanc* (1982), zaman içinde sürekli dönüşen ses renklerine odaklanan bir yapı sergiler. Bu eserde armonik yürüyüşler ya da tonal merkezler yerine, bir sesin iç yapısındaki değişimlerin izlenmesi esas alınır. Böylece, müzik zamana yayılan bir tınısal organizmaya dönüşür; değişimin kendisi, müzikal anlatımın ana teması olur. Bu yaklaşım, spektral müziğin temel ilkesi olan zaman içinde evrilen ses düşüncesinin erken ve yalın bir uygulamasıdır.

Verblendungen (1984) adlı eseri, tını merkezli düşüncenin yalnızca yüzeydeki bir ses rengi tercihinden ibaret olmadığını, bilakis müzikal biçim kurulumunda belirleyici bir ilke haline geldiğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Bu eser, orkestra ve bant arasında kurulan tınısal karşıtlık üzerinden inşa edilmiş iki yönlü bir yapısal dönüşüm sergiler.

Saariaho, eserine dair açıklamalarında şunları belirtmiştir: "Bant bölümü, somut ses materyalini manipüle etmek ve dönüştürmek amacıyla GRM'nin dijital araçları kullanılarak geliştirilmiştir. Banttaki temel materyal, bir sforzato ses tekniği vuruşu ve bir pizzicato olmak üzere iki keman sesinden oluşuyor. Bu iki sesle, çok geniş bir perde aralığına sahip neredeyse bir yaylı orkestrası inşa ettim. Banttaki tınılar, bu tek referans spektrumu nedeniyle oldukça homojen bir yapıya sahip." (Saariaho, 1984)

Bu düşünsel yapının görsel bir karşılığı olarak Saariaho'nun bizzat çizdiği ve Şekil 2'de yer alan fırça darbesi tasviri, *Verblendungen*'in biçimsel tasarımını soyut ama güçlü bir şekilde yansıtır ve Saariaho'nun *Verblendungen*'in genel formunu tasarlamak için çizdiği ilk taslağı gösterir. Bu bir fırça darbesidir ve orkestra bölümünün (armonikten gürültüye doğru) ve elektronik bölümün (gürültüden armonik yapıya doğru) evrimini, aynalı bir yapı içinde ima eder." (Pousset, 2000: 85).

Şekil2: Verblendungen Taslağı (Kaynak: Pousset, 2000: 85)

6. Bulgular ve Yorum

Tüm bu gelişmelerin ışığında Kaija Saariaho eserlerini yaratım sürecinde kendi stilini geliştirmiş ve bu ilerlemelerle birlikte, sesin özüne olan yaklaşımını daha da derinleştirerek adeta kendi müzikal evrimini yaratmıştır. Tını, doku ve form arasındaki bağlantıyı benimsediği halde, müziği geliştirme yöntemi spektral idealinden farklılaşmaya başlamıştır. Spektral müzik akımının etkisi altındayken müziğin yapısal unsurlarını oluşturmak için geleneksel form geliştirme yöntemlerinden ayrılmış ve tını ve doku arasındaki ilişkiyi keşfetme ve geliştirme üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak 1990'lı yıllarla birlikte Saariaho'nun müziğinde, spektral tekniklerin yerini daha sezgisel, anlatımsal ve çok katmanlı bir dil almaya başlamıştır. Bu dönemdeki eserlerinde tınısal zenginlik sürse de artık spektral analiz verilerine dayalı bir yapı anlayışından ziyade, dramatik ifade ve duygusal

yoğunluk ön plandadır. Örneğin *L'amour de loin* (2000) gibi eserlerde, spektral estetikten çok, kişisel anlatımın taşıyıcısı olan temsili farklı öğeler ve konular ağırlık kazanmıştır. Bu Saariaho'nun müziğinin, çağdaş müzik alanındaki yeniliklere katkı sağlaması ve aynı zamanda kendi özgün tarzını koruması açısından önemli bir bulgudur.

Kaynaklar

- Altınal, A. (2012). *Spektral müzikte zamansallık ile koro, orkestra ve elektronikler için beste* [Yayımlanmamış sanatta yeterlik tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anderson, J. (2001). *Spectral Music. Spectral music (Fr.: Musique Spectrale)*. <https://doi.org/10.1093/gmo/9781561592630.article.50982>
- Barış, D. C. (2022). *The relationship between texture and tension in early French spectral music* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi, Müzik Anabilim Dalı, Müzik Programı.
- Beyer, A. (2000). *The voice of music: conversations with composers of our time*. (Ed. and Trans. by Anders Beyer and Jean Christensen). Burlington, Vermont: Ashgate Publishing Company, s. 301–315.
- Dündar, E. (2007). *Fransız müzik üretiminde spektral müzik bağlamı music* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gázquez, F. J. A. (2014). *Kaija Saariaho: estudio de su técnica orquestal*. Departamento de Composición del Conservatorio Superior de Música de Murcia, Murcia.
- Howell, T., Hargreaves, J., & Rofe, M. (Eds.). (2011). *Kaija Saariaho: Visions, Narratives, Dialogues*. Ashgate Publishing, Ltd.
- Korhonen, K. (2007). *Inventing finnish music*. Finland: Finnish Music Information Centre.
- Lambright, S. N. (2008). *L'amour de loin and the vocal works of Kaija Saariaho*. A Dissertation Presented to the Faculty of the Graduate School of Cornell University In Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Musical Arts.
- O'Callaghan, J., & Eigenfeldt, A. (2010). *Gesture transformation through electronics in the music of Kaija Saariaho*. www.ems-network.org
- Pousset, D. (2000). *The works of Kaija Saariaho, Philippe Hurel and Marc-André Dalbavie-Stile concertato, stile concitato, stile rappresentativo*, Contemporary Music Review 2000, Vol. 19, Part 3, p. 67-110.
- Prickett, A. L. (2017). *Kaija Saariaho's Path to the Met: The Merger of Conventional and Unconventional Musical Devices in L'amour De Loin*. Doctoral Dissertations, Graduate School of The University of Alabama, Tuscaloosa, Alabama.
- Saariaho, K. (1984). Verblendungen. <https://saariaho.org/works/verblendungen>
- Saariaho, K. (1987). Timbre and harmony: Interpolations of timbral structures. *Contemporary Music Review*, 2(1), 93–133. <https://doi.org/10.1080/07494468708567055>
- Saariaho, K. (2013). *Le Passage des Frontières: Écrits sur la musique*. Éditions MF, Paris.
- Sivuoja-Gunaratnam, A. (2005). Miniatures and tensions: phenomenological reverberations in and around Kaija Saariaho's *Lichtbogen* (1985–86). *Intersections*, 25(1–2), 44–66. <https://doi.org/10.7202/1013305ar>
- Zerbinatti, C. D. (2015). Negociação de Gênero da compositora Kaija Saariaho na Finlândia: a Mulher Compositora como Sujeito Nômade. *Revista Vórtex*, 3(2), 1–24.